

także ówczesną publicystykę Starzyńskiego, zamieszczaną na łamach prasy piśsudczykowskiej (s. 175–196).

Trzecia kwestia, na którą należy zwrócić uwagę, to analiza samego zjawiska Pierwszej Brygady Gospodarczej — genezy powstania tej grupy ekonomistów o poglądach etatystycznych, jej składu osobowego, koncepcji ideowych, wspomnianej wcześniej polemiki z wpływowym „Lewiatanem” oraz roli, jaką odegrał w tym wszystkim Stefan Starzyński. W tym przypadku autor poświęcił dużo uwagi nie tylko publicyście bohatera biografii, lecz także artykułom innych przedstawicieli tego interesującego nurtu w polskiej myśli ekonomicznej (s. 222–267). Co ciekawe, przyszły prezydent Warszawy, mianowany tuż po zamachu majowym urzędnikiem do zleceń przy Prezydium Rady Ministrów (s. 198), nie wahał się występować z delikatną krytyką rządu, w tym bliskiego mu ideowo Eugeniusza Kwiatkowskiego oraz samego premiera Bartla (s. 201–205). Janus słusznie uwypuklił także udział Starzyńskiego w tzw. sprawie Wojciecha Korfantego (s. 205–212).

Podsumowując powyższe rozważania warto stwierdzić, że powstała książka interesująca, choć nie pozbawiona istotnych mankamentów, polegających przede wszystkim na lukach w wykorzystanym materiale źródłowym oraz uchybieniach konstrukcyjnych. Sprawiają one, że po lekturze tej pracy pozostaje z pewnością pewien niedosyt. Generalnie spełniła ona jednak swój cel, polegający na przedstawieniu słabo dotychczas zbadanego okresu w życiu Stefana Starzyńskiego oraz na ukazaniu koncepcji gospodarczych skupionej wokół niego grupy młodych ekonomistów, nazywanych Pierwszą Brygadą Gospodarczą.

Paweł Duber
(Katowice/Warszawa)

* * *

Borys Paszkiewicz, *Brakteaty — pieniądz średniowiecznych Prus*,
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, s. 487.

Borys Paszkiewicz, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, przewodniczący Komisji Numizmatycznej Komitetu Nauk Historycznych PAN, jest cenionym badaczem średniowiecznego mennictwa. Każda publikacja wychodząca spod jego pióra przynosi cenne wyniki badań, dotyczących przede wszystkim pieniądza z XIII i XIV w. (np. monografie dotyczące mennictwa Władysława Łokietka). Warto dodać, że jest on odkrywcą m.in. monet pierwszych książąt mazowieckich i kujawskich oraz polskich emisji monet Wacława II.

Jego kolejna publikacja, „Brakteaty — pieniądz średniowiecznych Prus”, zawiera wstęp (s. 7–37), w którym autor nakreślił przedmiot i zakres pracy. Głównym jej celem jest przede wszystkim systematyzacja monet krzyżackich, nie-krzyżackich, pruskich oraz nie-pruskich. Autor zaproponował również rozwiązanie licznych problemów, które

zajmowały badaczy tychże monet od XIX w. Następnie przedstawił dotychczasowe wynik badań a także niezbędną dla czytelnika terminologię oraz typologię monet. Dalej zostały scharakteryzowane źródła, na których oparto badania oraz zagadnienia, które sprawiają problemy podczas interpretowania poszczególnych typów monet.

Tekst właściwy został podzielony na trzy rozdziały, każdy z nich został napisany według tego samego schematu. Wszystkie części składają się z dwóch głównych podrozdziałów: pierwszy z nich dotyczy pieniądza pruskiego w poszczególnych przedziałach czasowych (XIII w., lata 1300–1364 i 1364–1526); dalsze paragrafy podrozdziałów poświęcone są poszczególnym emisjom (zakonne, biskupie, stanowe i miejskie), ustrojowi monetarnemu, mennicom oraz obiegowi monet. Drugi podrozdział dotyczy samych monet (Zakonu Krzyżackiego, biskupów pruskich, miast pruskich oraz tych błędnie przypisywanych pruskim emitentom). Jest to swoiste kompendium dotyczące typów brakteatów. Ów katalog monet zawiera dokładnie opisane poszczególne odmiany brakteatów każdego typu. Autor zestawiał również niektóre z przedstawionych wcześniej odmian wraz z ich znaleziskami i danymi pomiarowymi niektórych monet. Następnie przedstawił interpretację ideologiczną i symboliczną wyobrażeń ikonograficznych. Warta podkreślenia jest próba przedstawienia nowej chronologii brakteatów. Ponadto Paszkiewicz, poprzez analizę poszczególnych znalezisk danych typów monet na różnych terenach Pomorza, ukazuje m.in. kierunki handlu miast w tamtym okresie.

Na końcu zostały umieszczone aneksy (s. 335–426). Pierwszy z nich zawiera poszczególne cytowane w tekście znaleziska brakteatów wraz z ich typami. Drugi jest zestawieniem danych metrologicznych monet, które do tej pory zostały opisane w literaturze. Trzeci aneks został zestawiony w formie tabeli, która jest wynikiem analizy składu chemicznego monet znalezionych w Pucku. Warto również wspomnieć o bardzo dobrym zestawieniu bibliografii. Cytowane źródła zostały podzielone na źródła pisane, znaleziska monet oraz kolekcje monet. Opracowania zaś na prace numizmatyczne, prace z dziedziny historii pieniądza oraz opracowania historyczne i archeologiczne. Chyba jedynym minusem tej książki jest indeks, który powinien być podzielony przynajmniej na osobowy i geograficzny, co znacznie ułatwiłoby poszukiwania poszczególnych haseł. Książkę zamykają mapy oraz tablice z ilustracjami. Autor postarał się, aby czytelnik miał możliwość obejrzenia prawie wszystkich odmian każdego typu brakteatów, które zostały przez niego omówione.

Najnowsza praca Paszkiewicza jest nieocenionym wkładem w badania nad brakteatami w średniowiecznych Prusach. Książka została napisana dobrym i przystępnym językiem. Założenia, które zostały przedstawione we wstępie, zostały w pełni zrealizowane. Omawianie historii brakteatów wymagało od autora rozpatrzenia także wielu pobocznych wątków, które znakomicie uzupełniły główny wywód badacza. Z całą pewnością monografia Paszkiewicza powinna znaleźć się w bibliotece nie tylko numizmatyka, lecz również każdego badacza historii gospodarczej i mediewisty.

*Michał Kulisiewicz
Uniwersytet Warszawski
Instytut Historyczny*